

doch wenden het over een anderen boeg en noemen de melk een kostbaar voedsel, omdat daardoor muizen kunnen gered worden. In verband hiermede moet ik opkomen tegen hun voorstelling, die wellicht niet zoo bedoeld is, maar dan toch bij den lezer gewekt wordt, alsof volgens mij in zemelen het eenige redmiddel tegen de schadelijke gevolgen van eenzijdige en onvolledige voeding is gelegen. Trouwens wat dienomtrent door hen wordt aangevoerd, hadden zij moeten richten aan het adres van RÖHMANN, dien ik enkel aanhaalde met het oog op hun gezegde, dat diens aanval de leer der vitaminen op haar grondvesten had doen schudden. Zij vergeten m. i. ook wel wat te veel, dat het hun stellige uitspraak is geweest, volgens welke wittebrood als volksvoedsel boven krombrood de voorkeur verdient, dat dus op hen de bewijslast rust. Aangezien zij zelve vinden, dat onze kennis van deze materie nog zoo vol leemten zit, hadden zij dan maar met die uitspraak wat voorzichtiger moeten zijn.

En ten slotte hun opmerking, dat zij de nadeelen, die het gebruik van krombrood na zich sleept, op grond van ervaring, in polikliniek en private praktijk opgedaan, allicht beter kunnen schatten dan de hygiënist. Ik ben, hoewel niet blind voor de nadeelen, zoo vrij integendeel te gelooven, dat uit den aard der zaak de medicus-practicus daarop allicht een te eenzijdigen kijk krijgt. Hij ziet naar verhouding veel meer klagers dan tevreden.

Utrecht, 18 Juni 1917.

C. EIJKMAN.

PROF. VEIT EN DE ARTSENCURSUSSEN.

Het „In memoriam” van prof. NOLEN, gewijd aan prof. VEIT, waarvan ieder, die dezen hulpvaardigen, eenvoudigen geleerde nader mocht leeren kennen, met instemming kennis genomen zal hebben, voerde mijn gedachten terug naar den tijd, toen de artsencursussen, die tegenwoordig in verschillende plaatsen geregeld gehouden worden, nog tot de vrome wenschen behoorden.

Het voorstel der afdeling „Alphen en O.” voor de algemeene vergadering te Groningen, in 1895, ingezonden, waarbij voor het eerst in de Maatschappij het herhalingsonderwijs voor praktizeerende geneeskundigen aan de orde werd gesteld, was met instemming begroet, maar had langs den weg, dien het hoofdbestuur ter bereiking van het doel meende te moeten volgen, tot geen gevolg geleid. De afdeling besloot daarom nogmaals een poging in het werk te stellen en richtte zich in 1899 tot prof. VEIT, van wien haar bekend was, dat hij haar streven een warm hart toedroeg. De hoogleeraar verklaarde zich bereid, gedurende de maand Juni, den Zaterdagmorgen beschikbaar te stellen om de kennis op verloskundig en gynaecologisch gebied van een twaalftal om Leiden praktizeerende artsen op te frisschen en aan te vullen, en door zijn krachtigen steun mocht het het volgende jaar gelukken, met medewerking van eenige andere hoogleeraren, een meer uitgebreiden cursus tot stand te brengen, die door ongeveer twintig deelnemers gevolgd werd.

Het kwam mij voor, dat met een enkel woord van erkentelijkheid te dezer plaatse gewezen mocht worden op de hulp, die prof. VEIT, als een der eersten in ons land, heeft willen verleen om het herhalingsonderwijs voor praktizeerende geneeskundigen te bevorderen.

's-Gravenhage, 18 Juni 1917.

C. DEKKER.

OVER PHAGOCYTOSE.

Met een enkel woord moet ik nog wel even op dit onderwerp terugkomen om collega OUWELEEN te antwoorden op zijn vorig schrijven.

In de eerste plaats dan zoekt men tevergeefs naar het bewijs van zijn gezegde, dat anderen proefondervindelijk het tegengestelde zouden hebben aangetoond van wat door mij in dezen is beweerd. De bewering, dat ik als vaststaande zou aannemen, dat bij de werking van stoffen het percentage der phagocyteerende leucocyten in den regel hetzelfde kan blijven, ofschoon het aantal gefagocyteerde partikels geheel verschillend kan zijn, dat dus phagocytair en procent-index afhangen van verschillende factoren, is minder juist (men vergelijk mijn stukken in dit *Tijdschrift* en de

Deutsche med. Wochenschr.). Dit zelfde geldt ook voor het gezegde, dat het door mij genoemde denkbeeldige voorbeeld diende tot staving eener bewering; het diende alleen om duidelijker te maken wat ik in het voorafgaande bedoeld had. (Ik schreef: „zur Erläuterung”, vgl. *Deutsche med. Wochenschr.*).

Voor de bewering, dat het voorbeeld in strijd zou zijn met door andere onderzoekers gevonden feiten, blijft het bewijs achterwege.

Dat ik, in het denkbeeldige voorbeeld, voor de partikels het getal 40 genoemd heb, daarin ligt niets ongeoorloofds. Men zal weer tevergeefs het bewijs zoeken, waarom zulks in een denkbeeldig voorbeeld ongeoorloofd zou zijn.

En hiermede kan ik ook dit schrijven weder eindigen, herhalen dat, zooals ik in de *Deutsche med. Wochenschr.* 1917, n°. 2, heb uiteengezet, de door HAMBURGER bij de studie der werking van stoffen op de phagocytose aangewende methode in beginsel onjuist is en dat de daarmede verkregen uitkomsten onbetrouwbaar zijn en ten slotte de hoop uiter, dat deze zaak thans een voldoende bespreking deelachtig moge zijn geworden.

Groningen, 17 Juni 1917.

T. A. VENEMA.

Naar onze meening is dit onderwerp voorloopig inderdaad voldoende besproken, zoodat de gedachtenwisseling daarover thans gesloten kan worden.

Redactie.

HET VOORKOMEN VAN FEBRIS TYPHOÏDEA BIJ KINDEREN.

I.

In antwoord aan collega BIJL het volgende:

Mijn opmerkingen naar aanleiding van de verschillende veronderstellingen van coll. VAN DE KASTEEL waren van tweeërlei aard.

1°. Ik betwijfelde en doe dit nog steeds, dat febris typhoïdea *meer bij kinderen dan bij volwassenen voorkomt* en meen(de), dat het omgekeerde het geval is. Ik beriep mij op mijn eigen ervaringen in de barakken van het Wilhelmina-gasthuis, in het Binnen-gasthuis en in het Emma-kinderziekenhuis gedurende een tijdsverloop van ongeveer negen jaren. Ook aan de druk bezochte polikliniek van het Emma-kinderziekenhuis, waar vele kinderen komen uit dorpen, waar de febris typhoïdea endemisch heet te zijn, vinden wij haast nooit patiëntjes met deze infectieziekte. Herhaaldelijk is het gebeurd, dat wij bij nader serologisch of bacteriologisch onderzoek ons vermoeden op febris typhoïdea moesten laten varen. Het omgekeerde is ook wel eens voorgekomen.

Wie de presentielijst van de bewuste vergadering naleest, zal zien, dat er kinderartsen waren uit verschillende deelen des lands, en het feit, dat niemand collega VAN DE KASTEEL is bijgevallen in dezen, doet mij nog steeds veronderstellen, dat men het met mij eens was. Velen zullen met mij met belangstelling de door collega BIJL aangekondigde mededeelingen in het „Generaal Quanjers-nummer” tegemoet zien. Ik leg er den nadruk op, dat ik gesproken heb over de gewoonlijk sporadisch voorkomende gevallen van febris typhoïdea, zooals wij die o. a. te Amsterdam regelmatig zien. Hoe de verdeling over de verschillende leeftijdsgroepen bij epidemieën en in echte typhusstreken is, weet ik niet. Het is zeer te hopen, dat de militaire geneeskundige dienst er in zal slagen, hierin voldoende klaarheid te brengen.

2°. Dat collega VAN DE KASTEEL veronderstelde, dat de prognose bij kinderen veel te licht wordt gesteld, heb ik eveneens bestreden. Ik zelf heb slechts één kind aan deze ziekte verloren en dat onder een paar dozijn; dit kind stierf in de eerste week en vertoonde bij lijkopening darmveranderingen, zooals die alleen bij de allerswaarste gevallen bij volwassenen voorkomen. De secundaire infecties, die in kinderziekenhuizen zoo'n groote rol zouden spelen, heb ik in geen mijner gevallen kunnen vaststellen.

Tot slot. Mijn opvatting, dat men alleen op klinische gronden de diagnose febris typhoïdea niet kan volhouden, als bij herhaald onderzoek de serologische en bacteriologische uitkomsten negatief zijn, vond wel bestrijding.

Amsterdam, 19 Juni 1917.

J. C. SCHIPPERS,